CC-0. Gurukul Kangri Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

- Title – लिंगानुशासन (टीका)
- Accession No – Title –
- Accession No –
- Folio No/ Pages – 3/6
- Lines-
- Size
- Substance Paper –
- Script Devanagari देवनागरी
- Language – संस्कृत
- Period –
- Beginning – ओं स्वस्ति श्री गणेशायनमः
- End –
- Colophon-
- Illustrations -
- Source -
- Subject - शब्दकोश
- Revisor -
- Author - अमरू सिंह
1. Remarks- अपूर्ण

Neha

श्रीकृष्णपरमात्मा

ॐस्वस्ति श्रीगणेशाय नमः॥ प्रारीप्सितश्लूहापनुत्तये कृतमंगलं शिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नाति। यस्य ज्ञान
दयासिंधोरगाधस्यानघागुणाः सेव्यतामक्षयो धीराः स श्रिये चामृताय च। भो [illegible] धीराः धैर्यशालिनः पुरुषा
भिः स भगवान् सेव्यतां आराध्यतां सः कः यस्य भगवतः गुणाः मैत्रीमर्यादादयः अणिमादयो वा अनघाः नि
ष्पापाः न विद्यते अघं येषां ते अनघाः अघं दुरितदोषयोरिति विश्वः कथंभूतस्य यस्य ज्ञानदयासिंधोः
ज्ञानं समस्तविषयावबोधः दया सा परमनपेक्ष्य परदुःखप्रहारेच्छा ज्ञानं च दया च ज्ञानदये ज्ञानदये एव जल
तुल्यत्वात् सिंधुरिव सिंधुः ज्ञानदयासिंधुस्तस्य ज्ञानदयासिंधोः पुनः कथंभूतस्य अगाधस्य अनवच्छिन्नमहि
म्नः कथंभूतः सः अक्षयः न विद्यते क्षयो मरणं यस्य सः कस्मै श्रिये च पुनः अमृताय च श्रिये त्रिवर्गसंपत्तये
अमृताय मोक्षाय लक्ष्मीसुरस्त्रीत्रिवर्गसंपद्विभूतिशोभासु उपकरणवेषरचनाविधासु च श्रीरिति पृथि
ता इति व्याडिः मुक्तिः कैवल्यनिर्वाणश्रेयोनिःश्रेयसामृतं मोक्षोऽपवर्गोऽथाग्रे वक्ष्यति त्रिवर्गो धर्मकामा
र्थैश्चतुर्वर्गः समोक्षकैरित्यमरः अथवा द्वयमप्रयमप्राधान्यद्योतनार्थं इत्येकोऽर्थः अथवा हे धीराः भवद्भिः सः
सिंधुः सेव्यतां सः कः यस्य गुणाः रत्नादिमत्त्वाद्याः अनघाः निर्दोषाः कथंभूतस्य यस्य अगा

Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

श्रीगणेशाय नमः

टीका परम॥

तदुक्तं भागवते योगयुक्तो मा पुरुषः यो यदुहयाद्याः इति ६

सङ्कल्पितनरवरंतसे वितुं अवर्तितेजनः तेषां वं वेत्यते घर्मैकचायमयन् ददातीति कृते त्रेतानं तातदिता नपरीता यो सद्गुरुम निगद्दिति श्रुत्ययो उपदिशः प्रयोजनमनुदिश्य नमे यो श्रिमद्भते इति गुरुसेवा फल माहः॥॥=॥॥६

यस्युप्रतत्स्नस्पृशीस्य प्रकृष्टस्य सदापरिपूर्णस्य श्रः विष्णुस्तस्य दयस्य निवासस्य कलौ श्रियै नमः प्रभवता च परबमस्तेसध्ये तिं प्रभुते वद्धति कश्चिदर्थं च राधिभक्तिं च वनपरित्यागः तथाप्ययमर्थोनि सम्यक् ज्ञानदयैत्यस्यान्वयात् इतिद्वितीयोर्थः २ ह्वेनघाः नः प्रथं पापं विद्य तेयेषु तेऽनघाः निष्पापाः सङ्कल्पितिनः भवद्भिः धिषणांनिदत्तातीति धीरः ज्ञानप्रदो गुरुः सेव तां कस्यैश्रियै चामृता य च चकार दूयममयप्राधान्यद्योतनार्थं श्रुतिः मुक्तिरित्ये सेवातोमवती त्यर्थः=नरसुरोः श्रियोभावात्ततः कथं प्राप्य तेइत्याशंक्याह सेवेति तस्य गुरोः इत्न द्मीर स्ति गुरु रुपास्वरसितौ नन्दीश्वरउच्यते इत्येकादशकोशे तदुक्तं श्रीभागवते इति भवत्याहुयस्य यज्ञमन्त्रं चिदत्यहं तद्दूयायतोजितेति सत्यं शौचं दया क्षान्तिस्त्यागः संतोषआर्जवम् साम्यं तितिक्षो परतिः श्रुतं श्रीनरुत्तमा १ ज्ञानं विरक्तिरैश्वर्यं शौर्यं तेजोबलं धृतिः स्वातंत्र्यं कौशलं कान्तिः

गुरुभिः
६ ८
सौभागं

श्रीरामाय नमः
श्रीकृष्णाय नमः॥

ह्यविति कर्म शिलो च एवं लक्ष्मीवान् कल्याणगुणः शास्त्रसंपन्नो दयापरः सौविषया-
नाक्रुष्टो विक्रुमाचात्काकारवान् ज्ञानगङ्गोरुः संयमात्स्यर्थं मोक्षार्थं च निष्पावैर-
धिकारिभिर्मया सेव्यतामिति परेभ्यो हितमुपदिश्य स्वहितमाह समानो गन्धश्च द-
श्रीर्लक्ष्मीर्यस्य तेन लक्ष्मी स्मरस्य हृद्गतो मम करत्वात्स मामवतु कार १ इति प्रथमश्लोकार्थः अ- का
भिधेयप्रयोजनं दर्शयति समाहृत्येति मया अमरसिंहेन नामलिङ्गानुशासनं उ-
च्यते किं कृत्वा अन्यतन्त्राणि समाहृत्य कथंभूतं नामलिङ्गानुशासनं वर्गैः संपूर्णं भूर- कथं
तैः वर्गैः संक्षिप्तैः पुनः कथंभूतैः प्रतिसंस्कृतैः इत्यन्वयः मया अमरसिंहेन अन्ये २
षां कर्तृनामलिङ्गानुशासने ज्ञायते प्रख्यायते इति नामप्राकाश्यमात्मेः षपवानस्य श्रीरामाय नमः

CC-0. Gurukul Kangri Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

अनेन श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठमिति द्वयो विशेषणयोर्मध्ये श्रोत्रियत्वमुक्तं २

धैर्यमार्दवमेव चेति गुणाः कथंभूतस्यास्य ज्ञानदयासिंधोः ज्ञायते ऽनेनेति ज्ञानं शास्त्रं दयानि
ष्कारणाबरदुःखप्रहारेच्छा तयोः सिंधुः इव सिंधुस्तस्य शास्त्रसंपन्नस्य दयापूर्णस्य
च सज्ज्ञानवानपि किमर्थं दास्यतीति अतो दयावत्वमुक्तं दयालोरसमर्थस्य दुःखायै
व दयालुतेति अतो ज्ञानवत्वमुक्तम् पुनः कथंभूतस्य अगाधस्य न गाधस्तलं यस्य सोपि
स गंभीरस्य विषयानुकूलस्य यद्वा अंतं शैलं बर्वा प्राप्नोति आपवि मुक्तं दधा
ति मनसा इत्यगाधः तस्य परमेश्वरभक्तस्य कथंभूतः धीरः अचपः अवासुदेवे
तरोपास्तिवात्तावापस्य सोयं यः यद्वान दयोर्हिंसायमसः परपीडारहितइत्यर्थः इति तत्त्वोपार्थः २
अथ चतुर्थोर्थः यद्वा स धीरः मया सेव्यतां स कः दयगुणाः अनघाः न अघं पापं येभ्यस्ते अनघाः
पापनिर्वर्तकाः यशः कथिमलं महमिति श्रीभागवतात्प्रन्यस्तौ यं शाखिविलिङ्गो

मा

ॐ कारायनमः

वपरिहेदे इतिकर्तव्यतायां च स्फुटं चापेतदोनमेतं तं हि साधिकोपाये इति विश्वलो-
चनः कीदृशं नामवर्णैः प्रकरैः संपूर्णैः न्यूनत्वदोषरहितं सजातीयसमूहो वर्गः कथंभूतैः वर्गैः
संनिविष्टैः संक्षेपयुक्तैः स्तोकेन भूयो विधानं संक्षेपः पुनः कथंभूतैः प्रतिसंस्कृतैः प्रत्येकं प-
रिपाटीस्थापितानाद्विना कृतोत्कर्षैः स्वक्तिरचना प्रतिसंस्कारः प्रत्यानि कानि चित् नाम-
प्रतिपादकानि लिंगप्रतिपादकानि प्रवृत्तमथार्थसंगत हा दिदमेव सर्वैः प्रामिति
भावः प्रकृतनामलिंगे अभिधेये एतदभिधायकं नाम्यां सम्बन्धस्य वाच्यवाचकभावः १
संबंधः प्रयोजनं नामलिंगानुशासनं पदयोपात्तं सदर्शहृदि विवेकं नैपुण्यं विषयः तज्जि-
ज्ञासुरधिकारीति संबंधचतुष्टयं इति द्वितीयश्लोकार्थः सा प्रतिलिंगज्ञानोपायं १

CC-0. Gurukul Kangri Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

लिं

ते ॥ अभिधीयते अर्थोनेनेति नाम शब्दप्रवृत्ते लिङ्ग्यते ज्ञायते स्त्र्यादिभिर्ज्ञायते प्र॥

कटीक्रियते इति लिङ्गं स्त्रीपुंनपुंसकाख्यं ॥ नामानि च लिङ्गानि च नाम लि गानि

ङ्गानि तु शिष्यंते प्रतिपाद्यंते ॥ अनेन ॥ अस्मिन्वा नामलिङ्गानुशासनं कर॥

णाधिकरणयोर्ल्युट् इति ल्युट् नामलिंगप्रतिपादिकं शास्त्रं इत्यर्थः उच्यते

कथ्यते किं कृत्वा ॥ अन्यतंत्राणि ॥ अन्येषां व्याडिवररुचिकात्यायनादीनां नाम

प्रतिपादकानि चँ ॥ प्रतिपादकानि च तंत्राणि शास्त्राणि समाहृत्य एकी॥

कृत्य तंत्रे प्रधाने सिद्धांते स्तुतिशास्त्रांतरे पि च कुटुंबविधारस्य शब्दे कारस्ये॥

CC-0. Gurukul Kangri Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

CC-0. Gurukul Kangri Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA